

8

Hvordan var sygdomsforløbet?

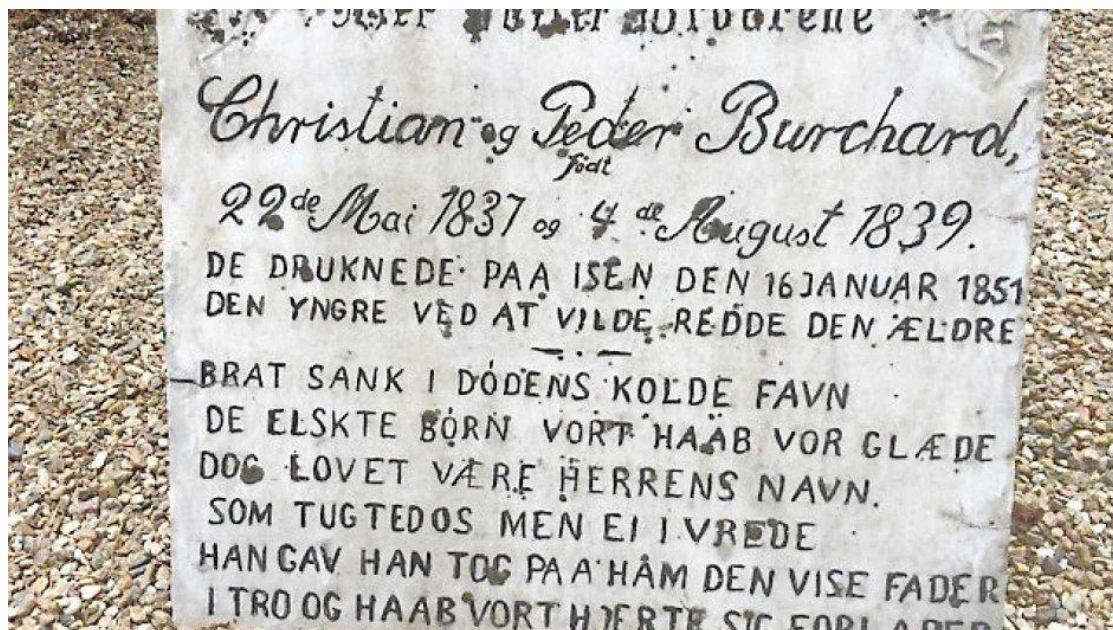
Når vi ser tilbage på vore aner og umiddelbare familie, finder vi mange personer, der ser ud til at være døde af "alderdom", selv om der selvfølgelig kan have været underliggende sygdomme. Men vi ser også personer, der dør før tid – i deres ungdom eller i en ung alder – eller dør under usædvanlige omstændigheder. I alle tilfælde kan man have interesse i at vide, hvordan sygdomsforløbet var og eventuelle behandlinger, og hvad dødsårsagen var. Man kan også have spørgsmål til, hvad der gik forud for et dødsfald.

Måske er der ikke så meget at hente på folks gravstene. Selv om kirkegårdsvandrereren Jørgen Østergaard beretter om gravsten med indskriften "Jeg sagde jo, jeg var syg". Der er også det lakoniske: "Hva' så", som kan læses på en sten på Vestre Kirkegård i Herning, og en gravskrift, biskop Geil har refereret: "Jeg havde ventet det, men ikke så hurtigt".

Så vi skal nok have fat i andre kilder, hvis vi skal have viden om et sygdomsforløb. Et godt sted at starte er dødsattesterne, der i de fleste tilfælde kan findes fra sidste halvdel af 1800-tallet og frem. Disse vil have anført dødsårsagen, men ved medicolegale dødsattester – altså, når man ikke er sikker på, at døden var naturlig – vil der også være en kort udredning af, hvad der gik forud.

Man skal også være opmærksom på, at der i de ældre kirkebøger ind imellem kan være ganske udførlige beskrivelser af dødsfald og dødsårsager, se fx Væggerløse Sogns kirkebog 1687-1730, der kan læses på Danskernes Historie Online. Endvidere var der i en periode krav om, at præsterne noterede erklæringer fra jordemødrene om dødfødsler, og hvorfor det var gået galt.

Det næste er selvfølgelig de patientjournaler, der måtte findes fra hospitaler, læger og institutioner. Her bliver det straks mere vanskeligt, og patientjournaler og adgang til disse er et broget billede, som vi skal se på i dette kapitel.

Gravsten på Egen kirkegård på Als

Dødsattester

Dødsattester blev indført 1829 i København og i 1832 for resten af landet. Ved hvert dødsfald blev der udarbejdet en attest med angivelse af bl.a. dødsårsagen. Frivillige på læsesalene i København, Odense og Viborg scanner dødsattesterne, og de lægges på Arkivalieronline efterhånden som projektet skrider frem, og efterhånden, som de indtastes, lægges de på Danske Slægtsforskeres side, dodsregister.dk.

De skannede dødsattester kan i vid udstrækning findes på Arkivalieronline. De findes under "Social- og Sundhedsvæsen" og herunder under "Dødsattester". Her vil der være to kategorier af kilder: Sundhedsstyrelsen samt de enkelte lægekredse/-distrikter (der gælder særlige forhold for Sønderjylland).

For perioden frem til 1920 gælder følgende:

I [Sundhedsstyrelsens arkiv](#) er der dødsattester fra

- København fra 1840 til 1920 (1841 mangler).
- Købstæderne. Dødsattester fra købstæderne fra 1840 til 1875 er kun sporadisk bevaret. Fra 1876 er stort set alle dødsattester bevaret.
- Fra 1871 ligger landdistrikternes medicolegale dødsattester i Sundhedsstyrelsens arkiv.

I [lægekredsene/-distrikterne](#) findes

- De almindelige dødsattester fra landdistrikterne. Fra 1864 til 1875 er der kun meget sporadisk bevaret dødsattester fra landdistrikterne. Fra 1876 til 1919 er dødsattesterne nogenlunde velbevarede, men dog med huller i rækkefølgen.

For perioden 1920 til 1941 gælder følgende:

- I perioden 1920-1941 er alle dødsattester samlede i [Sundhedsstyrelsens arkiv](#).

For Sønderjylland er dødsattester ikke bevaret fra tiden under tysk herredømme (1864-1920). Fra 1921 har Sundhedsstyrelsen dødsattester fra Sønderjylland.

Mens de fleste dødsattester er skannede, er projektet med at indtaste oplysningerne i Rigsarkivets søgbare database stadig undervejs. Men det kan altid betale sig at starte med en søgning i databasen ("Søg i samlingerne") eller via dodsregister.dk (hvor der er link til den pågældende originale dødsattest), da det er væsentligt nemmere at finde dødsattesten, hvis

den er indtastet. En anden fordel er, at dødsattesten er renskrevet, og man har således ikke udfordringer med at læse håndskriften. Man kan med fordel anvende "[Avanceret søgning](#)", der udfyldes som vist på illustrationen.

 Rigsarkivet
Søg i samlingerne

Fritekst: Fra: Til:

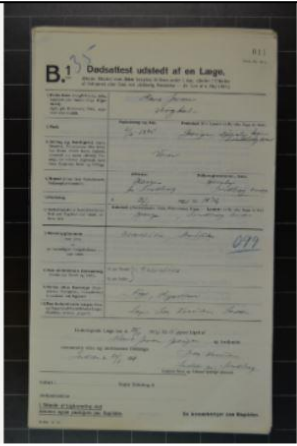
Navn: Arkivskaber: Arkivserie:

Emne: Geografi:

Søg i: Afskrifter af arkivalier Scannede arkivalier Papir og mikrofilmmede arkivalier Digitale systemer Arkivskaber Forsknings

Oplysninger om afdøde

Attesttype	B1
Navn	Hans Jensen
Civilstand	Ugift
Fødselsdato (dd-mm-åååå)	06-05-1845
Fødested	Gesinge, Bjerreby
Erhverv	Væver
Bopæl	Gesinge, Bjerreby
Dødsdato (dd-mm-åååå)	22-01-1931
Dødssted	Bopæl
Dødsårsag	Bronchitis
Yderligere tekst i dokumentet	

Søgningen i eksemplet finder dødsattester for personer med navnet Hans Jensen, der døde i 1931. Husk at udfylde "Arkivserie" med "Dødsattest" og vælg "Afskrifter af arkivalier".

Det giver mulighed for at finde denne Hans Jensen, der døde den 22. januar 1931. På skærmen får man både den originale dødsattest såvel som afskriften af dødsattesten.

Hvis dødsattesten endnu ikke er skannet, eller hvis den er nyere end 1943, er man nødt til bestille dødsattesten i søgesystemet Daisy (se kapitel 4 om Daisy). Her skal man søge med arkivskaber "Sundhedsstyrelsen" og arkivserie "Dødsattest". Find dødsattesterne via år, amtslægekreds, amtets byer og så amtets landområder sorteret efter lægekredse. Inden for hver by eller lægekreds ligger attesterne sorteret efter dødsdato.

Dødsårsagen for personer døde mellem 1943 og 75 års grænsen for adgang kan desuden findes på dodsregister.dk, hvor man også finder en liste med oversættelse af de mest almindelige latinske diagnoser til dansk.

Der er en tilgængelighedsfrist på 75 år. Det vil sige, at hvis dødsfaldet er sket for mindre end 75 år siden, er man nødt til på forhånd at søge om adgang til dødsattesten. Det skyldes, at dødsattesterne indeholder rent personlige oplysninger som dødsårsagen. I praksis viser det sig, at man efter godkendelse af adgang til dødsattesten ikke behøver at tage på arkivets læsesal, da Rigsarkivet sender en kopi af dødsattesten til ens e-Boks.

Sundhedsdatastyrelsen har dødsattester fra 1993 og frem, og du kan derfor bestille en kopi af en dødsattest hos dem, hvis det drejer sig om en afdød efter 1992. Du kan kun få udleveret en kopi af dødsattesten, hvis du er afdødes nærmeste pårørende. Det koster ikke noget at få en kopi af en dødsattest.

Periode	Område	Kilde
Til 1920, København og købstæder	Alle dødsattester	Sundhedsstyrelsen Søg i samlingerne
Til 1920, landdistrikter	Medico-legale	Sundhedsstyrelsen Søg i samlingerne
Til 1920, landdistrikter	Almindelige dødsattester	Lægekredse/-distrikter Søg i samlingerne
1920-1941	Alle dødsattester	Sundhedsstyrelsen Søg i samlingerne
1941-1992	Alle dødsattester	Daisy, evt. efter ansøgning
1993-	Alle dødsattester	Sundhedsdatastyrelsen

Sundhedsvæsenet

En af grundene til, at det kan være svært at navigere rundt i kilderne for patienter, er de mange forskellige tilhørsforhold, som institutionerne har haft, og at disse har ændret sig over tid.

Før reformationen blev omsorgen for syge og fattige overordnet set varetaget af den katolske kirke. Med reformationen skiftede det sociale ansvar for de syge og fattige. Fra at have været kirkens ansvar blev det nu en opgave for kongen og staten. De første danske statslige sygehuse blev oprettet i midten af 1700-tallet. I 1757 blev der med opførelsen af Det Kongelige Frederiks Hospital oprettet en uddannelse i medicin og kirurgi. For at mindske børnedødeligheden blev Fødselsstiftelsen og Jordemoderskolen oprettet i 1750, og i 1803 blev Det Kongelige Sundhedskollegium oprettet. I slutningen af 1800-tallet fandtes der sygehuse i de fleste danske købstæder.

Der var således indtil ca. 1930 et stort antal sygehuse, som ikke var organiseret i et sygehusvæsen. De enkelte sygehuse havde deres egen bestyrelse og traf selv beslutning om drift og anlæg. Kun Rigshospitalet havde som statsejet sygehus en funktion som overordnet

sygehus, hvortil alle landets sygehuse kunne henvise patienter, der krævede behandling, som ikke kunne udføres af sygehusets egne læger. I løbet af 1930'erne gik udviklingen så hurtigt, at det blev åbenbart, at man ikke kunne udbygge alle sygehuse lige stærkt, og tanken om oprettelsen af centralsygehuse opstod. De enkelte amter lavede aftaler om, at investeringer og udbygning samledes på et sted, hvortil de mindre sygehuse i amtet kunne henvise de patienter, der krævede større udstyr og specialisering, end man selv rådede over. Endelig blev sygehusene med kommunalreformen i starten af 00'erne underlagt de nye regioner som deres vigtigste opgave.

Hertil kommer selvfølgelig de mange andre sundhedsinstitutioner, der ikke var sygehuse. Der kunne være tale om tidligere tiders institutioner for forsorg, sygepleje, tandpleje osv.

Her er en kort oversigt over nogle af de tilhørsforhold og organisering, som der kan være tale om:

- Privat praksis: Her er der først og fremmest tale om de praktiserende læger, men gruppen omfatter også praktiserende øjenlæger, psykologer, gynækologer, reumatologer, tandlæger og mange flere.
- Kommunale/lokale organisationer: Tidligere var hele sygehusvæsenet kommunalt eller lokalt forankret, indtil en stor del kom under amterne og nu regionerne. Men der er stadig store dele af sundhedsvæsenet under kommunerne, fx sygeplejen, ældreplejen og behandling af misbrug.
- Amter/regioner: Regionerne står i dag for det danske sygehusvæsen, herunder psykiatrien. Desuden står de for drift af en række institutioner for udsatte grupper og grupper med særlige behov på social- og specialundervisningsområdet.

- Statslige: I dag findes der ikke statslige sundhedsinstitutioner med patienter – hvis man ser bort fra fx retsmedicin – men sådan var det ikke tidligere. Særligt det store område, der tidligere hed ”åndssvageforsorgen” blev gennem 1900-tallet overtaget af staten og fra 1959 betegnet ”Statens Åndssvageforsorg”. I 1980 overgik dette til amter og kommuner. Tilsvarende har børneforsorgen gennem tiderne været delt mellem staten og kommunerne, og der har været statslige børnehjem m.v.

Patientjournaler

Rigsarkivet har patientjournaler fra en række sygehuse og behandlingsinstitutioner. Mange patientjournaler er dog ikke afleveret til Rigsarkivet, og nogle ligger hos stadsarkiverne eller befinder sig stadig på sygehusene.

For at kunne finde en patientjournal er det ikke tilstrækkeligt, at man har navn, fødselsdato og tidspunkt for indlæggelse, men man skal også have information om, hvor den pågældende har

været indlagt. Det skyldes, at journalerne og arkiverne er ordnede efter sygehus og evt. afdeling. Først herefter er ordningen efter journalnummer eller CPR-nummer. Ved man derfor ikke, hvor patienten har været behandlet, er det meget svært at finde en patientjournal.

Journaler, der ikke er hos Rigsarkivet: Patientjournaler fra kommunale sygehuse og institutioner kan være afleveret til kommunale stadsarkiver og ikke Rigsarkivet. Her skal man altså rette henvendelse til stadsarkivet eller slå op i deres søgesystem (i nogle tilfælde kan det findes på Arkiv.dk).

Privatpraksis og privathospitaler: Med få undtagelser har Rigsarkivet ingen patientjournaler fra praktiserende læger eller fra privathospitaler. De praktiserende læger opbevarer og håndterer selv patientjournalerne. I 1900-tallet og tidligere blev sådanne journaler kasseret og kun i udvalgte tilfælde afleveret til fx stadsarkivet. Omkring år 2000 og frem blev journaler fra privatpraksis i starten afleveret til Sundhedsstyrelsen og i dag Styrelsen for Patientsikkerhed.

Patientjournaler hos Rigsarkivet frem til ca. 1950: Patientjournaler afsluttet før 1950 vil typisk være totalbevaret. Enkelte serier af patientjournaler, der er afleveret senere, kan dog være begrænset bevaret, idet det alene er journaler for de patienter, der er født den 1. i en måned, der er bevaret for eftertiden – de øvrige er kasserede.

Man søger i Daisy med sygehusets, hospitalets eller institutionens navn som arkivskaber. Relevante arkivserier kan fx være journalsager, patientregistre m.v.

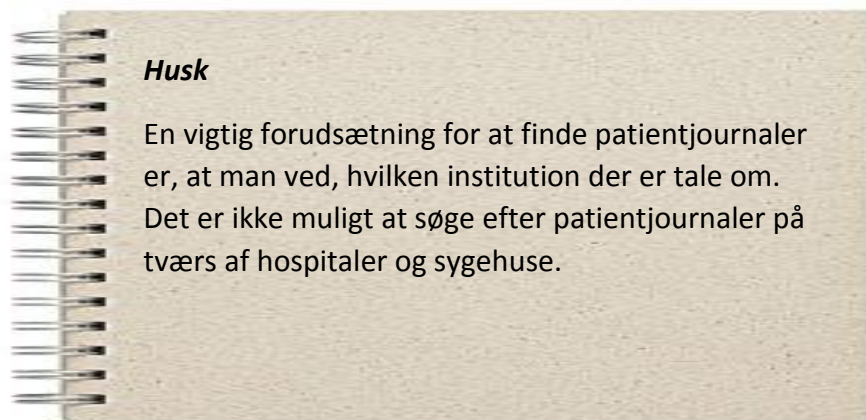
Patientjournaler hos Rigsarkivet fra ca. 1950 til ca. 1976: Patientjournaler afsluttet i denne periode vil typisk ikke være bevaret for alle patienter. Det er alene for patienter, der er født den 1. i en måned, at journaler er bevarede. De øvrige er kasserede. Ved enkelte hospitaler er samtlige patientjournaler dog bevaret.

Man søger i Daisy med sygehusets, hospitalets eller institutionens navn som arkivskaber. Relevante arkivserier kan fx være journalsager, patientregistre m.v.

Patientjournaler efter ca. 1976: Alle patientjournaler for personer født den 1. i en måned er bevaret frem til det tidspunkt, hvor sygehuset overgik til elektronisk patientjournal. Øvrige journaler er kasseret.

Man søger i Daisy med sygehusets, hospitalets eller institutionens navn som arkivskaber. Relevante arkivserier kan fx være journalsager, patientregistre m.v.

Det anbefales generelt, at man anvender Daisy til opslag om patientjournaler, idet nogle arkivalier ikke er lagt online, mens andre er det. Det kan være lidt uoverskueligt, hvad der er online og hvad der ikke er online, og ved opslag i Daisy får man direkte information om, hvordan man får adgang, også hvis materialet er online.

1. Afd. Stue 23^a + Løbe Nr. 1091

Fulde Navn: Emil Raffael Glückstadt
 Alder: 45 år Stilling: fhr. Bankdirektør
 Bopæl (nøjagtig Adresse): pt. Vestre Fængsel.
 Indlagt d. 23/6 1923
 † Udskrevet d. 23/6 1923

Indlagt for Huis
 af Fris Möller Journal ved Bergmann

Substans forbrudt.

Diagnose: *Hernia ventralis
 incarcerata
 gangrenosa*

Operation: 23/6
*Herniotomi ventralis
 c. resectione intestini
 tenuis
 (O)*

Narkose: *Albu - Narkose
 (Morville)*

Eksempel på uddrag af patientjournal for Københavns Kommunehospital (foto Københavns Stadsarkiv). Det er fhv. bankdirektør Emil Raffael Glückstadt, der var arresteret og sad i Vestre Fængsel, mens en sag om bedrageri i Landmandsbanken kørte. Han døde på operationsbordet.

Adgangsbetingelser

For journaler afleveret til arkiverne som fysiske journaler gælder følgende: Patientjournaler og søgemidler hertil indeholder personfølsomme oplysninger og er derfor ikke umiddelbart tilgængelige i 75 år fra deres yngste notat at regne.

For indlæggelsesprotokoller og andre søgemidler til patientjournaler gælder dog særlige og mere lempelige regler. Disse kan bestilles i Daisy, og ved fremmøde på læsesalen udfylder man en særlig søgemiddelerklæring, som behandles med det samme.

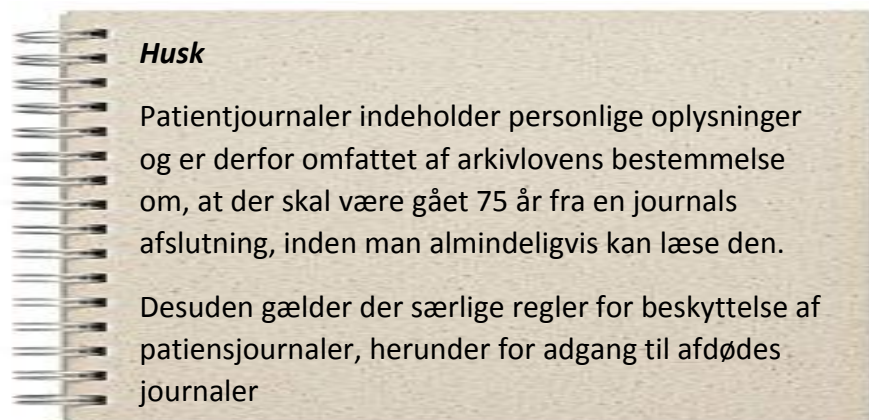
Ønsker man hos Rigsarkivet at se en patientjournal, der er afsluttet for under 75 år siden, skal man søge Rigsarkivet om adgang med oplysninger om patientens navn og fødselsdato, ca. indlæggelsestidspunkt og sygehus/afdeling.

For journaler, der endnu ikke er afleverede til arkiverne gælder, at retten til aktindsigt i patientjournaler m.v. er en personlig ret for den pågældende patient. Hvis patienten er afdøet ved døden, overtager de nærmeste pårørende ikke retten til aktindsigt i patientens journal m.v.

En sundhedsperson kan og skal dog efter anmodning videregive oplysninger om patientens sygdomsforløb, dødsårsag og døds måde til afdødes nærmeste pårørende, afdødes alment praktiserende læge og den læge, der havde afdøde i behandling, såfremt det ikke må antages at stride mod afdødes ønske og hensynet til afdøde, eller andre private interesser ikke taler afgørende herimod.

Personkredsen "nærmeste pårørende", der kan modtage oplysninger om afdøde, er ikke nærmere angivet i loven. Det vil således bero på et konkret skøn i den enkelte situation, hvilke personer der i hvert enkelt tilfælde må anses for nærmeste pårørende. Ved nærmeste pårørende forstås først og fremmest patientens samlevende ægtefælle, samlever eller samlevende registrerede partner, slægtninge i lige linje, adoptivbørn og – alt efter de konkrete

forhold – søskende og plejebørn. Begrebet nærmeste pårørende kan dog afhængigt af den konkrete situation udvides til en nær ven, patientrådgiver m.fl., der var fortrolig med patienten, og som af patienten blev opfattet som den nærmeste.

Udvalgte patientjournaler, Rigsarkivet

Den følgende tabel viser en lang række sygehuse, hospitaler og institutioner, hvis patientjournaler kan findes hos Rigsarkivet. Listen er i alfabetisk rækkefølge, men ikke komplet.

Startår	Institution (arkivskaber)
1921	Amtssygehuset i Frederiksværk
1886	Amtssygehuset i Ørsted
1905	Amtssygehuset Sankt Elisabeth
1883	Assens Sygehus

1932	Augustenborg Almenpsykiatriske Sygehus
1920	Bakkehuset, Viborg
1930	Bogense Sygehus
1910	Brovst Sygehus
1894	Brønderslev Sygehus
1888	Centralsygehuset i Næstved
1838	Det Kongelige Frederiks Hospital
1898	Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen
1898	Dronning Louises Børnehospital
1856	Ebberødgaard
1916	Ebeltoft Sygehus
1886	Epidemisygehuset i Randers
1899	Epileptikeranstalten
1904	Esbønderup Sygehus
1869	Finseninstitutet
1935	Frederikshavn Epidemisygehus
1854	Frederikssund Sygehus
1937	Fru Gleerups Fødeklínik, Hellerup
1855	Gammel Bakkehus
1921	Gentofte Hospital
1890	Herning Sygehus
1929	Holbæk Amts Sindssygeanstalt
1922	Holstebro Epidemisygehus
1922	Holstebro Sygehus
1896	Hornslet Sygehus
1907	Hospitalsenheden Vest - Tarm
1892	Hvidbjerg Amtssygehus
1938	Hvidøre Hospital

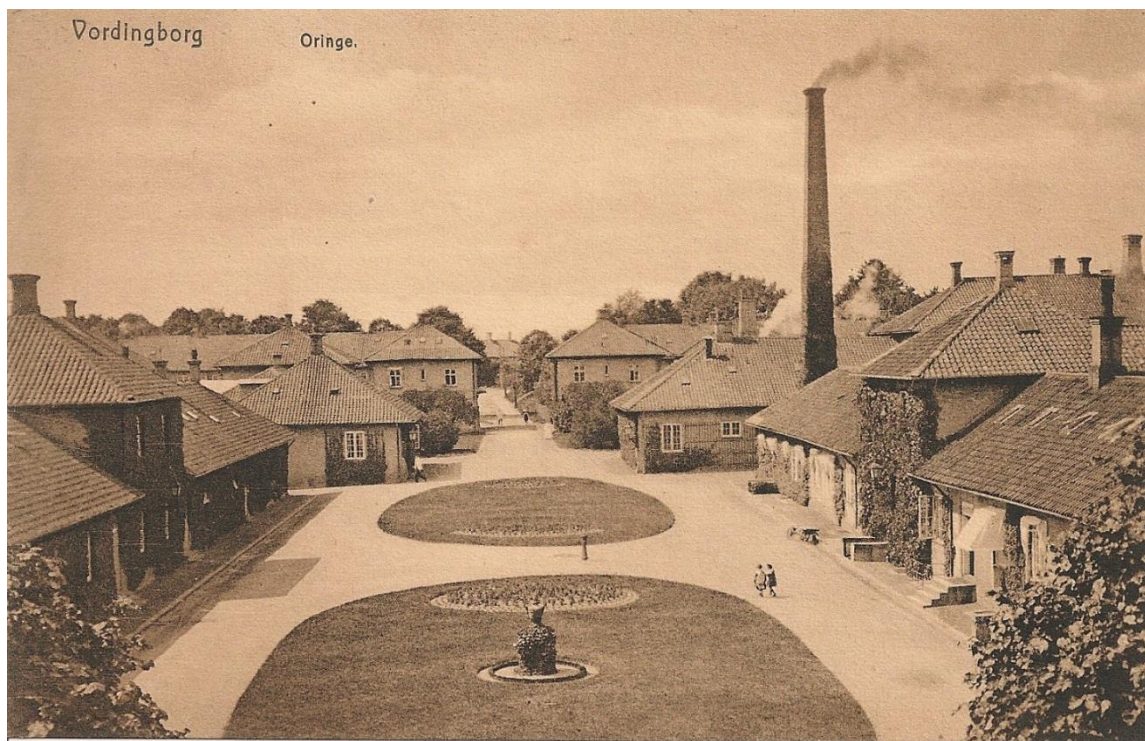
1914	Hørsholm Sygehus
1957	Jysk Nervesanatorium
1894	Kalundborg Sygehus
1865	Kellerske Anstalter, De
1911	Kellerske Anstalter, De, Livø
1914	Kjellerup Sygehus
1892	Koldby Sygehus
1893	Københavns Amts Sygehus på Frederiksberg
1891	Københavns Amtssygehus i Lyngby
1942	Lemvig Sygehus
1913	Marselisborg Hospital
1923	Nordsjællands Hospital
1881	Nykøbing Mors Sygehus
1885	Odense Universitetshospital
1880	OUH Svendborg Sygehus
1891	Psykiatrien Vordingborg
1929	Psykiatrihospitalet i Dianalund
1866	Psykiatrisk Center Glostrup
1852	Psykiatrisk Hospital Risskov
1916	Randers Amtssygehus
1941	Randers Centralsygehus
1870	Randers Købstads Sygehus
1895	Regionshospital Nordjylland, Dronninglund
1902	Regionshospitalet Silkeborg
1926	Rigshospitalet - Glostrup
1842	Rigshospitalet
1943	Ringkøbing Amts Tuberkulosestationer
1890	Ringkøbing Sygehus

1894	Rudkøbing Sygehus
1914	Sct. Josephs Hospital
1903	Sjællands Universitetshospital Køge
1885	Sjællands Universitetshospital, Roskilde
1933	Skagen Sygehus
1883	Skive Sygehus
1851	Storstrøms Amts Plejehjem for Sindslidende
1960	Sydvestjysk Sygehus, Psykiatrisk Afdeling, Spangsbjerg
1881	Sygehus Viborg
1897	Sæby sygehus
1878	Søndersøparken
1825	Søværnets Lægevæsen, Sygeafdelingen på Søværnets kaserne
1899	Thisted Sygehus
1908	Tønder Sygehus
1900	Vejlefjord Sanatorium
1854	Vestervig Sygehus
1917	Viborg Sygehus
1903	Øresundshospitalet, Frederiksborg Amts Sygehus
1935	Østifternes Åndssvageanstalter
1935	Aabenraa Sygehus
1880	Aalborg Universitetshospital
1920	Ålørkegaard
1890	Århus Kommunehospital

Vedr. Sprogø: Der er intet specifikt sted, man samlet finder journalerne for kvinderne anbragt på Sprogø. Deres journaler ligger blandt de knap 20.000 journaler, der er bevaret fra De Kellerske Anstalter, og skal derfor søges gennem [De Kellerske Anstalter](#).

Vedr. Livø: Det samme gælder journalerne fra Livø, men for perioden 1911 til 1926 findes der en separat serie med journaler.

Det psykiatriske hospital på Oringe (Psykiatrien Vordingborg)

København

Københavns kommune har drevet flere hospitaler, fattiggårde, stiftelser og arbejdsanstalter gennem tiden. Arkivalierne fra disse befinder sig hovedsageligt hos Stadsarkivet i København.

I begyndelsen af 1800-tallet lå der i København nogle få hospitaler, der tog sig af fattige, syge og gamle mennesker, fx Almindelig Hospital. Det lå i Amaliegade, og det var til at begynde med en lemmestiftelse, dvs. et hjem for gamle, syge og fattige. Almindelig Hospital havde også et par sygestuer til lemmerne. Hvis et fattiglem blev indlagt på hospitalet, handlede det mere om hjælp og pleje end om diagnose og behandling. Grænserne mellem fattiggård, hospital og plejehjem var flydende.

Det var Københavns Fattigvæsen, der drev både Almindelig Hospital og Sankt Hans Hospital. Sankt Hans Hospital bestod ligesom Almindelig Hospital af en lemmestiftelse og en sygeafdeling. Sankt Hans blev først senere et egentligt hospital.

Med Kommunehospitalet fik København sit første moderne hospital, der udelukkende var beregnet til syge mennesker. Det var fra begyndelsen indrettet med forskellige kirurgiske og medicinske afdelinger, hvor patienter kunne blive indlagt med henblik på diagnose, behandling og forhåbentlig helbredelse.

Her beskrives adgange til arkivalierne for nogle af de københavnske hospitaler:

[Almindelig Hospital](#) blev oprettet i 1769. Det lå i Amaliegade og havde plads til ca. 700 mænd og kvinder. Hospitalet var både en stiftelse for fattige og et hospital. Hospitalet tog fx imod sårede fra englændernes bombardement i 1807 og syge under koleraepidemien i 1853. Online findes patientprotokoller fra 1786 og frem, ligesom dødeprotokoller findes online fra 1845 og frem.

[Kommunehospitalet](#) blev oprettet i 1863. Det skete i forlængelse af koleraepidemien, der kostede et utal af døde i København. Hospitalet lå på Øster Farimagsgade. Kommunehospitalet var for den tid et topmoderne hospital. Kun en lille del af Kommunehospitalets store arkiv er digitaliseret. Det drejer sig om patientregistre, patientprotokoller og dødeprotokoller.

[Sankt Hans Hospital](#) blev oprettet i 1766. Siden flyttede hospitalet til Roskilde. I begyndelsen var hospitalet både et hospital for psykisk syge og en lemmestiftelse. Med tiden udviklede hospitalet sig til udelukkende at være et psykiatrisk hospital. Kun en lille del af Sankt Hans Hospitals enorme arkiv er digitaliseret, nemlig patientregistre, de ældste mandtaller og dødeprotokoller. Oplysninger om patienter findes online frem til 1927 og i papirform frem til 1950.

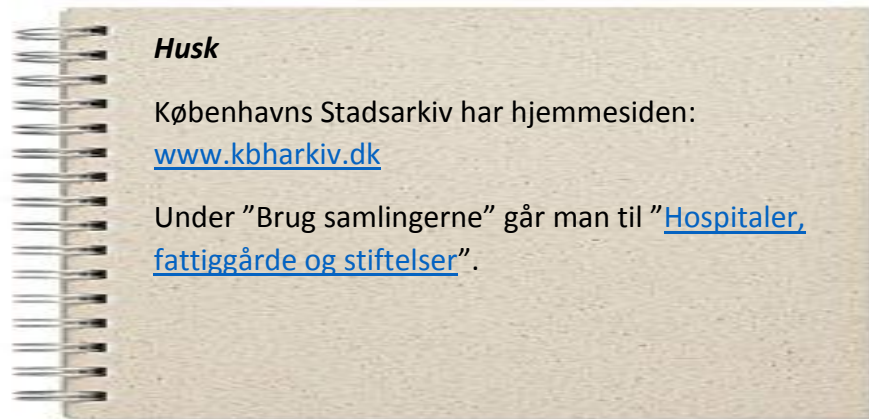
[Vartov Hospital](#) var en finere stiftelse for gamle, svagelige mennesker, især fra det københavnske borgerskab. Hospitalet optog også tjenestefolk, der havde været i lang og tro tjeneste. Vartov Hospital flyttede ind i Farvergade 20 i 1665. Det nuværende Vartov i Farvergade har ikke noget med hospitalet at gøre, men har beholdt navnet. Kun en lille del af

Vartov Hospitals store arkiv er digitaliseret, nemlig ansøgningsprotokoller, mandtaller og auktionsprotokoller (frem til 1934).

Ud over de materialer fra hospitalerne, der findes digitaliseret, har Københavns Stadsarkiv materialer, der går længere frem i tiden og kan ses på læsesalen.

Konklusioner

Adgang til patientoplysninger besværliggøres af flere forhold. Dels kan der være mange forskellige typer institutioner involveret på mange niveauer, lige fra privatpraksis, der altså er i privat regi, til sundhedsorganisationer under kommunen, amtet/regionen eller staten. Det betyder, at der også kan være flere forskellige steder, hvor arkivalierne kan befinde sig. Hertil kommer, at der er tale om personlige oplysninger, så der er også restriktioner på, hvad man kan få adgang til både i forhold til arkivloven og i forhold til lovene for sundhedsvæsenet.

Det mest umiddelbart tilgængelige er dødsattesterne, hvor man er nået langt med at skanne og lægge dem online. Man er også i gang med at indtaste dem, så de bliver nemmere at lokalisere. Her får man dødsårsagen og nogle gange også lidt flere oplysninger om sygdomsforløbet. Specielt interessant er medico-legale dødsattester, der anvendes, hvis der er mistanke om et ikke-naturligt dødsfald.

Går man på jagt efter patientjournaler, er Rigsarkivet et godt sted at starte. Rigsarkivet har gjort et stort arbejde for at indsamle og bevare patientjournaler, ikke alene fra de statslige

institutioner, men også fra de kommunale institutioner. Her kan man dog støde ind i, at fra ca. 1950 kan flertallet af patientjournaler være kasserede. Man har nemlig af pladshensyn kasseret patientjournaler for alle, der ikke var født den 1. i en måned – det svarer til, at man har bevaret ca. 3% af patientjournalerne.

Der kan være tilfælde, hvor patientjournaler er opbevaret andre steder end hos Rigsarkivet – fx Styrelsen for Patientsikkerhed, når det gælder privatpraksis. Også Københavns Stadsarkiv har meget omfattende materialer fra de københavnske hospitaler, og her er meget af materialet faktisk blevet skannet og gjort tilgængeligt online.